

DAWNY (1589) *ai*

a *pochylone* (w tym 29 razy błędne znakowanie).

comp i sup (50 + 14) -dawni(e)jszy. *sup* nã- (13), nãj- (1) *PapPan*.

sg N m dawnny, dawnniejszy, nãdawnniejszy (84). $\diamond$ *G* dawnnego, dawnniejszego, nãdawnniejszego (98); -ého (31), -(e)go (67). $\diamond$ *D* dawnnemu (8); -ému *SarnStat* (4), -emu (2) *OpecŻyw, KochFr*, -(e)mu (2). $\diamond$ *A* dawnny, dawnniejszy (25), dawn(e)go, dawnniejsz(e)go, nãjdawnniejsz(e)go (3). $\diamond$ *I* dawnnym, dawnniejszym, nãdawnniejszym (16). $\diamond$ *L* dawnnym (6), dawn(e)m (1) *BudNT*. $\diamond$ *V* dawnny (2). $\diamond$ *f N* dawnã (41); -ã (36), (-a) (5). $\diamond$ *G* dawnnej, dawnniejszej (37), dawnny (1) *CzahTr*; ~ -ej (5), -(e)j (32). $\diamond$ *A* dawnnã, dawnniejszã, nãdawnniejszã (20). $\diamond$ *I* dawnnã (6). $\diamond$ *L* dawnnej (7); -ej (3), -(e)j (4). $\diamond$ *n N* dawnné, dawnniejszé, nãdawnniejszé (20); -é (6), -(e) (14). $\diamond$ *G* dawnnego, dawnniejszego (34); -ého (9), -(e)go (25). $\diamond$ *D* dawn(e)mu (2). $\diamond$ *A* dawnné (7); -é (2), -(e) (5). $\diamond$ *I* dawnnym (7). $\diamond$ *L* dawnnym (8). $\diamond$ *pl N m pers* dawnni, dawnniejszy (31). *subst* dawnné, dawnniejszé, nãdawnniejszé (41); -é (11), -(e) (30). $\diamond$ *G* dawnnych, dawnniejszych, nãdawnniejszych (217). $\diamond$ *D* dawnnym, dawnniejszym (5) *KochPs, CzechEp* (2), *NiemObr, KochFr*, dawn(e)m *PapUp* (2). $\diamond$ *A m pers* dawnné, dawnniejszé (10); -é (1), -(e) (9). *subst* dawnné, dawnniejszé, nãdawnniejszé (47); -é (12), -e (1), -(e) (34); ~ -é : -e *SarnStat* (6 : 1). $\diamond$ *I m* dawnnemi (12) *RejPos, BudBib, ModrzBaz* (8), *PudłFr, BielRozm*, dawnnymi, dawnniejszymi (6) *PatKaz II, BielKron, KochList, NiemObr* (2), *PowodPr*; ~ -emi (1), -(e)mi (11). *f* dawnnemi (3); -emi (1), -(e)mi (2). *n* dawn(e)mi (1). $\diamond$ *L* dawnnych, dawnniejszych, nãdawnniejszych (17). $\diamond$ *V m pers* dawnni (1). *subst* dawnné (1). $\diamond$ *G sg n skostn* z dawnna (759) od dawnna (3).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI(XVIII) – XVIII w.*

1. *Odległy w czasie, należący całkowicie do przeszłości; starożytny; antiquus Calep, Cn; pervetus, pristinus, vetus Mącz, Cn; longinquus Mącz; pervetustus Cn* (479) : *FalZiołUng* V 119; *DAwni* hiŃtorikowie o dwoiey Sarmatijey powiadali, łobie pograniczney y przyleżaczey. *MiechGlab* 1, *3v, *8 [2 r.], s. 44; *RejRozpr* Iv; *RejKup* Sv, dd4v; *KromRozm III* O8v; *GliczKsiãż* N7; *LubPs* V3v; *KrowObr* 24v; *RejWiz* 1v, 42, 85; *RejZwierz* 57, 134; *BibRadz Zach* 7/7, 12; *BibRadzBaz* ktv; nadawnnieyŃzy był nãłzych kronik piãrarz Wincenty Kadłubek *BielKron* 337v, 5v, 104v, 136v, 335, 335v (9); *KochSat* A3v [2 r.]; *Mącz* 322c, 491a, b; Ale to rzeczy łã dawnné/ pódźmy do bliźŃzych. *OrzQuin* R; *GórnDworz* E7v, H5v, Iv, I2 [2 r.], Z6 (8); *GrzepGeom* A3; *RejPos* 95; *WujJud* 27v, 214v, 236; *WujJudConf* 195v, 235v; A tã ieŃt przyczynnã/ że Lukałz Ńwięty z nãdchnienia Dnchã S. on pirwŃzy á dawnny Kołcioł s tãkã pilnołciã nam opifuie. *RejPosWstaw* [143²], [143²]; *BudBib* 1.Par 4/22; *MycPrz* I A2v; *BialKaz* H3; Przeto teź Słowieńłki nãłz dawnny tłumãcz tãk przełóżył *BudNT* Ii, *przedm* C, c4, d2, *Luc* 9/19; *PapPan* B, H3, I3, S, Bb3, Cc2v; *ModrzBaz* 14v, 98, 128v, 129v, 135v (9); *SkarJedn* 375; *Oczko* 2v; *KochPs* 102; *SkarŻyw* 119; *KochTr* 23; *StryjKron* 1, 15, 46, 86; *CzechEp* 35, 182, 234, 312, 350 (8); *CzechEpPORz* *3, **; *KochJez* A3; nã oŃtãtek miałem po łobie y one Oyce dawne KoŃcielne *NiemObr* 66, 55, 61, 63, 66, 70 (21); *KochFr* 121; *KlonŻãł* B4v; *KochPhaen* 1; *ReszPrz* 29 [4 r.], 32 *marg*, 42, 52, 78 [2 r.]; *WerGoŃc* 259; *PudłFr* 75; Sędźiowie teź oni dawnni nie byłi prędcy do łkãzowãnia przyŃŃiegi *GórnRozm* H2, A2, D2v, D3 [2 r.], H4 (8); *KochProp* 12; *KochWr* 28; *PapUp* A2, C2; *ZawJeft* 11; *GostGospSieb* +3v; *GórnTroas* 35; A łwã cnotã tãk Ńwięci/ że y przodki dawnné RozŃwięca/ y potomłtwn imię czyni łlawné. *KochFrag* 42; *LatHar* 57, 287, 425, 670; *KołakSzczęŃł*

A2; *WujNT* 391; *SarnStat* 375; *KmitaSpit Cv* [2 r.]; *PowodPr* 28, 41, 52, 55, 61 (8); *VotSzl* E3; *CiekPotr* 23; *CiekPotrŚredz*)?(4; *KlonFlis Gv, G3, G4v*; *SapEpit* A2v.

W połączeniu z nazwą narodowości [dawny + nazwa (5), nazwa + dawny (2)] (7): Y owfzeki męftwo fwe ták w łobie miárkuie/ W którym go z dawnych Grekow żaden nie celuie. *PaprPan* Z2, S3; *NiemObr* 83; *BielRozm* 4; *GórnRozm* K4; V Rzymiánow dawnych wolność daná poimánemu więźniowi/ byłá nienárufzona *PowodPr* 17; Więc póspolicie oni pobożni dawni Polacy/ tákowe nádánia czynili *PowodPr* 49.

W charakterystycznych połączeniach: dawny (-a, -e, -i) doktor (7), filozof (2), heretyk (2), historyja (3), historyk (5), kacierz (2), koncilijum (3), kościół (4), krol (11), ludzie (7), mędrzec (3), narod (2), ojcowie (kościół) (12), pisarz (8), poeta (3), prorok (3), przodkowie (8), rzecz (2).

Wyrażenia: »dawny czas« [w tym: od (z) dawnego czasu (69), przed dawnymi czasy (7), (za) dawnych czasow (28)] = *superius tempus* *Modrz, Cn*; *ab antiquis diebus, in diebus antiquis, (ex) multo tempore* *Vulg*; *ab antiquis temporibus, a temporibus longe retroactis* *JanStat*; *olim* *Modrz* [szyk 104 : 12] (116): Herod wzrzáwłfy milégo Iezuła zwiázanégo ij vnędzonégo/ náfilniéy rozżálil fie go/ ij byl iemu wielmi rád bo z dáwnégo czału żádál go widzietz [*bibl. Luc* 23/8] *OpecŻyw* 121; A to prorocztwo tey fybylle bylo znathchnyenia y uoley ducha fzwýátego przeth dawnymy czały *PatKaz II* 57v, 59v, 75; *MiechGlab* 76; Gdyłf tha zyemya pokuczka zawłze od dawnych czałzow koronye polkiey wlaźna y dziedziczna bila *LibLeg* 6/159, 7/41v, 10/65v, 11/20 [2 r.], 83v, 91 (10); *March*³ T7v; *WróbŻolt* 43/2; *LibMal* 1548/142v; *RejKupSekl* a3; *HistAl* L4v; *KromRozm I* F3v; *MurzHist* M3v; *KromRozm III* N8; *Diar* 65; *GliczKsiąz* E8v; *LubPs* R5v, T4; *GroicPorz* C2v, e, r3v; *KrowObr* 33v; *RejWiz* 69v; *Leop Luc* 23/8; *RejZwierz* A4, A5v, 1; *BibRadz I* 274, *Is* 48 arg, 48/5, I 451a; *BielKron* 211v, 427 [2 r.]; Przedfiem ufzedł za boga wony dawne czały *KochSat* A2; *GórnDworz* X3; Nie ták v Graeków bywało zá dawnych czałów *GrzepGeom* A4v, N [2 r.]; *RejPos* 135, 153, 187; *RejZwierz* B3, 119, 194 [2 r.], *Bbba*; *BielSpr* 60v; A czemu ráczey tym mieścá niedawacie/ ktorzy Pílmá Kościół święty od dawnych czałów przyiął y potwierdził *WujJud* 39, 92, 157v; *RejPosWstaw* [41⁴]; *RejPosRozpr* c3; *BudBib 2.Esdr* 12/46 [45], *Mich* 7/20, 1.*Mach* 3/29; *HistHel* ktv; *CzechRozm* 183v; Ielzczeń to onych fwiętych zacnych ludzi plemię/ Ktorzy czału dawnego zdobili tę zyemię *PaprPan* D3v, E3v, Ggv; Mogąc nas rozmáite przykłády y náłzych y dáwnieyfzych czałów náuczyć *ModrzBaz* 27, 5, 18, 42v [2 r.], 74v, 91 v (16); *Oczko* 19; *KochPs* 207; Ten Zamek zawifna ftárożytność dawnych czałów zniłzczyłá *StryjKron* 355, 452; *CzechEp* 12; *KochJez* A3; *NiemObr* 65, 99 [2 r.], 141, 174, 178; *ReszPrz* 97, 105; *ReszHoz* 125; *ReszList* 148; *GórnRozm* C3v; *ActReg* 43; *LatHar* 648; *WujNT Act* 8/11, 15/7; *SarnStat* 890, 997, 1002, 1021, 1057 (8); Iufz tełz dáwnieyfzych czałów, bogáta fzláchcianká, Dofyc miáłá gdy wzięłá od rodzicow fwoich Parę pektoralikow *CiekPotr* 29.

»z dawna dawnego« (4): *PatKaz I* 18; ta (o) przedoftoyna panna byla gotouana zdawna dawnego przet włzemy uyeky *PatKaz II* 37v, 31v, 50.

»dni dawne« = *dies antiqui a. longi temporis* *PolAnt* (3): Rołpomniłz na ony czały á ony dni dawne *LubPs* gg4; *BudBib Is* 23/7, *Mich* 7/14.

»dawne dzieje« [szyk 3 : 1] (4): *MiechGlab kt*; *RejWiz* 17; *KochZg* A2v; Iákożem tego łam doznał rozczytáiąc dawne dzieie [*antiquitatis monumenta*]. *ModrzBaz* 128v.

»dawne lata« [w tym: od (z) dawnych lat (8)] [szyk 9 : 6] (15): *BielŻyw n1b* 14; od dawnych lat/ pod obiema ośobami [*Kościół chrześcijański*] przyjmował/ y przyjmwie ciało y krew bożą. *SeklWyzn Ev*; *BibRadz I* *5v; *Mącz* 296a; *BudBib Mal* 3/4; *Strum P3v*; *StryjWjaz Av*; *KochDryas A2v*; Przychodziły mi ná myśl dáwnieyłzé látá *KochPs* 113, 98; *StryjKron* 245; *KochEpit A3*; *GórnRozm D4v*; *KochProp* 7; *VotSzl C3v*; Y zową te włóczęgi z dawnych lat *Cygány. KlonWor* 7.

»dawny wiek« [w tym: od (z) dawnego wieku (12), (za) dawnego wieku (9)] = *a temporibus antiquis Vulg*; *superior aetas Cn* [szyk 21 : 13] (34): Z dawnych wiekow to ieft vřząd twoy náłz miły panie *RejPs* 123v, 36, 126; *RejWiz* 152; *KochSat ktv*; *GórnDworz X6v, Z*; *BudBib I* 231c *marg*; Znáć iż w tym kráiu ludzye mężni byli záwždy/ Co nam fwiádłszy wiek dawny *PapřPan ktv, A3, C3, S2v, X4v, Ccv*; *KochDryas A3*; *KochPs* 65; *SkarŻyw* 71, 473; *StryjKron* 16; Wzięła nam [śmierć] mężá tego/ który przez íwé cnoty/ Mógł był íełczę przywrócić ón dawny wiek złoty. *KochTarn* 75; *PudłFr* 76; *GórnRozm B3v*; *KochWr* 19; *PapřUp E3*; *GrochKal* 3; *KochCz A3v*; *GrabowSet H2v*; *KochFrag* 25, 47; *RybGęśli C2*; ábowiem Moyzełz od dawnych wiekow ma w káżdym mieście te/ ktorzy go opowiedáią w boźnicách *WujNT Act* 15/21; *PowodPr* 57; *KlonFlis D*; *KlonWor* 29.

»dawny zwyczaj« (3): *RejWiz* 184; *WujJudConf* 186; Bo to był dawny zwyczaj/ księgi czárnoksięłkie íáko y haeretyckie palić. *WujNT* 478.

Szereg: »stary, (a, i) dawny« [szyk 6 : 1] (7): *GliczKsiąż D8v*; Ab ultimis vel ultima antiquitate repetere, Od dawnych á ftárych lat rzec przitoczić. *Mącz* 296a, 491a, c; íáko píłze o tym Ireneus on ftáry á dawny Doktor *WujJudConf* 193v; *Calep* 77a; *WujNT* 88.

a. *Popřzedni, dotychczasowy, taki jak popřzednio; były, nie pełniący tej funkcji co przedtem, nieaktualny* (115) :

α. *O ludziach* (23) : Bo tego láthá Miłóściwego/ wíłsyłtko przedanie ma íe wroćić do páná/ y do dzierzawce dawnego [*ad possessorem pristinum*]. *Leop Lev* 25/28; *RejZwierc* 246v; *CzechRozm* 6; *CzechEp* 350; *WerKaz* 277; *OrzJan* 65; PAnie Boże/ ktorys ftárl pychę dawnego náłzego nieprzyaciela *LatHar* 617, 423; *SarnStat* *4v; *ZbyłPrzyg* B4.

Wyrażenia: »dawny sługa« (7): *HistAlHung A2v*; A ták prółzę przyimi to odemnie W.W. wdzięcznie íáko od dawnego á práwie życzliwego łługi y przyiacielá tego domu zacnego *RejZwierc* 254v; *SkarŻyw* 403; *KmitaPsal ktv*; *ActReg* 158, 159; *SarnStat* 228.

»dawny towarzysz« = *vetus amicus Cn* [szyk 1 : 1] (2): *ForCnR D3*; Długofłz wtym vporze będziełz towarzyszu moy dawny? *SkarŻyw* 535.

»dawny żołnierz« [szyk 1 : 1] (2): ZNáć że to dáwny żołnierz po oblázłey łkorze *PapřPan Y3v, H2*.

Szeregi: »jako dawny tak i nowotny« (1): żadne [*księgi*] íáko od dawnych ták y od nowotnych píłarzow nie łą do tego czáfu wypuřłczóne *ModřBazBud ¶6v*.

»dawny i terázniejszy« (1): ábyłmy nie poználi którę Cieplice do czego dobre/ gdyż to y od dawnych/ y od teráznieyřłzych Medykow/ ná vřząd być vczyniono baczym. *Oczko* 25.

β. *O rzeczach konkretnych i abstraktach; antiquus, vetus Vulg, PolAnt; diuturnus, superior Modř* (92) : *LibLeg* 7/34v; *WróbŻółt* 88/50; y przypomina mu też obietnice dawne íego. *RejPs* 153v, 36v; *ComCrac* 11, 20; *RejKup p5v*; *Diar* 92; O częm nye potrzebá dawnych przykłádow íyęgác/ gdy teráznyeyřłlych bárzo wyele ná oczy mi przychodzi *GliczKsiąż* B7, C3v; Gdziełz twe dawne

miłofierdzie o dobrotliwy Pánie *LubPs* T5v, N *marg*, R5v *marg*, Xv *marg*; *RejZwierz* 14v; *BibRadz Ps* 88/50; [*Serwius*] Przidał czwarty Tribus do trzech dawnych. *BielKron* 103, 19, 83v, 221v, 293v; *LeovPrzep* E2; A zwlecz ono ftáre odzyenie onych dawnych obłędliwości íwoich *RejPos* 87v, 9v, 107, 164, 181v, 214v, 288v; *GrzegŚm* 50; *RejZwierc* 162v; *KochMon* 20, 30; *KochList nlb* 1, 2; *RejPosRozpr* [c4]; Naprzod tedy wiedz czytelniku o Krakowskiem przekładzie/ iż ielt z Łacínfkiego dawnego vczynion. *BudBib* B, *Sap* 8/8; *HistHel* B2v; *BudNT przedm* bv, c5, 1.*Cor* 5/8 [7], 9 [8]; *CzechRozm* 67, 183v; *ModrzBaz* 26v, 109v; *KochOdpr* C2; *Oczko* 3; Blizny z nowu mych dawnych ran íye odnowiły *KochPs* 55, 135, 160, 169; *KochTr* 25; *NiemObr* 97, 103, 138; Idźmy gdzie nas Bóg wiedzíe/ á dawnych niewczáfów Zápomniawízy/ wefelízych vzywaymy czáfów. *KochEpit* A2; *KochFr* 124; *KochMarsz* 153; *KochMuza* 27; *KochPhaen* 1; *KochSz* C2v; *WisznTr* 30; *ArtKanc* E7; *GostGosp* 68; *KochCz* B2v; Dáwnieyíze gwiazdy/ nowym/ plácu vftępiuá *GrabowSet* F3; *OrzJan* 46, 64, 75; *LatHar* [+ 11]v; *SarnStat* 851, 863, 938; *PowodPr* 79; *GoslCast* 25, 42; *KlonFlis* F2v; [*Herkules*] Dużą ręką potężnie zá ryfę záfáwíł/ Ták iż z mieyfcá dawnego pnłgory wyfadził. *KlonWor* 24, 7, 23.

W charakterystycznych połączeniach: dawne ceremonije, dekrety (3), doświadczenia (4), krzywdy (2), miłosierdzie (4), obietnice (8), przykłady (2), przysięgi, wyroki (2).

Szeregi: »(tak) dawny, (i, jako) niniejszy« = tam praesentibus quam antiquioribus JanStat [szyk 3 : 1] (4): y obaczilem oyczowíkye íprawi y dzyela ftare y nynyeyíche, y przííliegy dawne y nynieyíche LibLeg 10/95, 10/95; Oczko A3; SarnStat 939.

»tak dawny jako i nowy« (2): y inízé wízyftkié íprawy/ którékólowiek ták z dawnych/ íáko y z nowych pozwów/ przypozwów/ przypadác będą SarnStat 855, 869.

»(bądź, tak) dawny, (bądź, i, jako) świeży« (4): Zá te [dobra] tedy/ ták dawne íáko y świeże/ częfto Pánu BOgn dżiękowác potrzebá. LatHar 559, 569; PowodPr 46; RybWit [Av].

2. Pochodzący z przeszłości, ale trwający w chwili, o której mowa; długo trwający, stary, posiadający starą tradycję; longinquus, senex, veteratorius Mącz; veterator Calep; canus, veteranus Cn (1110) : *Mnogie Pánie iż írom máią/ W dawney cnoćie łatwie trwáią BierEz R4v, O4v; OpecŻyw 17; MetrKor 46/46, 175; Theż gdy ítego lífcia á z íęczmienney máki vczyníłz plaítr/ záftanawia biegunkę dawną FalZioł III 22c, II 7b, IV 38b, 52d, V 2v; BielŻyw Glab nlb 8; GlabGad H6; LibLeg 7/35v, 10/70, 11/25v, 42, 132; A íuż íie ono prorocctwo dawne wypełni. LudWieś A4; RejJóz K6v; DiarDop 106, 116; GliczKsiąż K4; izali nie dawnieyízy íelt Kryftus Syn Boży/ á nííłli wízyftki zwytzaie/ y wízyftki wálze vftáwy? KrowObr 205, 26, 37v; RejWiz 20, 29, 89, 129, 184; OrzList e4v; BielKron 30v, 172v, 215, 237; KochZg A4v; Veteratorius, Nielátośi/ dawny/ ćwiczony/ chytry/ też smárdy podízyty. Mącz 491b, 197b, 382a; SarnUzn B3 *marg*, D4, Ev, G8; LeovPrzep D2; LeovPrzepSamb b4; RejAp 3; GórnDworz F7, I2, O6v; by tho nie byío przeżrzano á tobie tego dopnńczono z dawnych táiemnic niebiefkich. RejPos 200, 2, 143, 161, 269v, 272v (10); KuczbKat 215; RejZwierc 93, 145, 254v, Aaa; WujJudConf 192; BudBib Dan 7/13; BiałKaz 12v, Nv; BudNT Kk3; Tho mniemánie dawne íelt y przednieyíze nád ono o ktorym íie wprzod mowío. CzechRozm 20, 69v, 210; PaprPan Fv, H3, N3; ModrzBaz 19, 139; SkarJedn 178; KochOdpr Cv; Oczko 2v, 17v; Gdzie teraz ich on bóg fławny/ Ich obróncá/ y ítróž dawny? KochPs 120, 92, 114, 127, 130, 134; SkarŻyw 87 *marg*, 102, [237]; KochTr 10; StryjKron 51, 95, 260; CzechEp *2v, 69, 184; CzechEpPORz **; Tym tedy íwoim*

wyznaniem X. A. obálił wżytkie ony dawne wymyły/ o Bogu w Troycy iedynym *NiemObr* 143, 67, 163; *KochFr* 52, 95, 115; *KochBr* 152; *KochPhaen* 8, 16; *ReszPrz* 33, 36, 38, 41; *WerKaz* 275, 276; *KochPam* 84; *KochPieś* 65; Doczekał cię Krakow dawny/ Co założył Crácus ławný. *KmitaPsal* A3v; *GórnRozm* M2v; *KochWr* 27; *PapPrUp* A2, E3, L; *ZawJeft* 42; *ActReg* 18 [2 r.], 33, 79, 94; *GórnTroas* 10; *GrabowSet* N; *OrzJan* 85; Zbáwił lud ieńftwá dawnego. *LatHar* 361, ++ 7, s. 186, 402 *marg*; *JanNKar* E; naród Polłki y zięmie dawne Koronne obieránié Pána zázwdy wolné mieli y máią *SarnStat* 1001, 6, 45, 214, 397, 470 (23); *WitosłLut* A2; *KlonKr* A, Bv; A nas tu wdawney nálezey religiey niech nie turbuią *PowodPr* 36, 5, 24 *marg*, 43, 45, 46 (13); *SkarKaz* 44a, 79a, 516b, 608b, Oood; *VotSzl* Bv, B2v, B3v; Abowiemiełłis w cnotách łwých dawnych połłabiał *CiekPotr* 6; *CzahTr* D3, F4v, H3v; *GosłCast* 12, 39, 43, 65; *PaxLiz* Bv, C4 [2 r.]; Ten dawny łtrumień/ dawnym też przezwiłkiem/ Zowá Wiłłifkiem. *KlonFlis* F2, F4v, G; Toć iełł dawnych kulfánów łtare obiecádo: Ktorzy vmieią Pánom wyiác bokiem łádo. *KlonWor* 58, 4, 29, 63; *ZbylPrzyg* A2v, B2; vmrzeć zá wolność zyłkiem poczytáią/ Skąd też y od oyczyzny dawną wdźięczność znáią. *SzarzRyt* *ktv*.

W charakterystycznych połączeniach: dawny (-a, -e) *cnota* (2), *familija* (2), *gniew* (4), *herb* (4), *nałog* (3), *nauka* (2), *porządek* (3), *postanowienie* (2), *proroctwo* (3), *religija* (2), *rzeczy* (3), *sprawy* (3), *tajemnice* (3), *wolność* (2), *zachowanie* (5).

Wyrażenia: »dawny czas« = *dlugo; (longum) intervallum* *Mącz* [szyk 5 : 1] (6): Powiedzciełł mi dawnyli czas iuz temu przemináł *RejFóz* O6; *Mącz* 361b, 475a; *MycPrz* I [D]; *SkarJedn* 150; Tákżeć ia tesłnieł/ o Biskupie ławný/ Czekáiąc twégo Płáłtérzá czas dawny. *KochFrag* 28.

»dawny dom« = *stary ród* [szyk 1 : 1] (2): WAńkowie á Klufiowie/ to dawny dom w Rułłi *RejZwierz* 86, 92.

»imię dawne« (3): *KochJez* A4v; *KochEpit* A3; Smiéy łię: bo twé imię dawne Y dźis miedzy ludźmi ławné. *KochFr* 60.

»dawna konstytucyja« = *antigua consuetudo* *JanStat*; *pristina consuetudo* *Cn* [szyk 2 : 1] (3): Powołowczyzny/ y woły/ [...] áby przez Komory céłné/ [...] bez myt y céł były przepułłczáné/ wedłóg dawnych Conłłituciy *SarnStat* 403, 199, 851.

»dawny naród« = *gens antiqua* *Vulg* [szyk 2 : 2] (4): *RejPs* 134v; *BielKron* 438v; *PapPrPan* F4v; Oto ia przywiode ná was z dáłeká poháńłtwo/ naród możny/ naród dawny [bibl. *Ier* 5/15] *PowodPr* 8.

»dawne prawo« [w tym: *wedle* (a. *według*) *dawnego prawa* (4), z *dawnych praw* (4)] = *vetustissima lex* *JanStat* [szyk 8 : 8] (16): Niełłthorzy chcąc áby przedłłye karánié cudzołłóftwá wedłe dawnych Práw trwáło/ vłłtawili áby cudzołłóznik mieczem był karan *GroicPorz* kk4v, a2; *UstPraw* Bv; *BielKron* 194v, 229v; *ModrzBaz* 101; *GórnRozm* F4v; Przychyláiąc łie do praw dawnych y łtátutów o tym nápiłánych/ połłtánawiamy *SarnStat* 435, 21, 148, 498, 915, 1153; Człwarta niełłpráwiedliwość w Conłłederáciye pokázuié łie/ przeciłw práwu náłłzemu dawnemu koronnemu *PowodPr* 44; *SkarKazSej* 687b; *KlonWor* 25.

»dawna przyjaźń« [szyk 6 : 1] (7) : Ja dla wáłzey dawney przyáłłny wylłłthkom tho vczynyl *LibLeg* 7/68, 7/68, 68v; *SkarŻyw* 333; iednak niestráciłem tak serca, abyłł y powinowactwa y dawney przyiaźni, zapamiétac miał. *ActReg* 55, 81; *SarnStat* 1226.

»dawna (przy)powieść« [w tym: *według (a. wedle) dawnej przypowieści (4)*] = *vetus verbum* Modrz, Cn [szyk 15 : 1] (16): A kolerici połpolicie z przyrodzenia łwego chitrzy bywaią, według dawney przypowieści *GlabGad* B2v; *BielKom* E3; *GliczKsiąż* F6, L7; *BielKron* 73; *RejZwierc* 53, 185v; *CzechRozm* 35; *ModrzBaz* 65v; *WerGość* 230; *KochPam* 86; *GórnRozm* H3; *Phil* G2; Iełt dawna przypowieść prawną: że Bábizná dawności nie ma *SarnStat* 1266; *VotSzl* D.

»dawny przywilej« [w tym: *wedle dawnego przywileju (1)*] (2): Także téz y od podwód płácenia/ y koni dawania łtárą Wárfzawę wolno czyniąc/ wedle dawnego ich przywileju *in perpetuum* *ufum* to im approbuiemy. *SarnStat* 1179, 923.

»statut dawny« [w tym: *wedle (a. podle) statutu dawnego (7)*] = *antiqua a. antiquiora statuta, vetus consuetudo* JanStat [szyk 8 : 6] (14): *OrzJan* 59; W dawnych Státućiéch znydziefz, nie zátрудniáiąc tym Czytelniká: poniewáz to iuz minęło. *SarnStat* 407; którzy tego pilnie przeftrzegác będą/ wedle vchwały Státutów dawnych. *SarnStat* 1239, 60, 66, 77, 129, 232 (13).

»dawna wiara« = *cana a. prisca fides* Cn [szyk 4 : 1] (5): *SkarJedn* 351; [przodkowie naszymy] zołtáwili nam dawną Confederácią przeciw łektam/ [...] ábyłmy przeciw nim zá wiárą dawną áż do gardł náłznych przefstawáli. *PowodPr* 43, 27, 29; Wolę tu nie obrażác ánimułow chorych Do ponowienia dawney wiary bárzo łkorych. *KlonWor* 47.

»dawny zwyczaj (a. obyczaj)« [w tym: *wedle (a. podle, według) dawnego zwyczaju (24)*, z *dawnego zwyczaju (5)*] = *usus diuturnus* Modrz; *vetus consuetudo* JanStat [szyk 34 : 22] (56): y thełch krolewye náłchy szłwłznye y sprawiedliwye na thym łzą y tho zdawnego zwyczajv prawo mayą *MetrKor* 31/620v; *BierEz* R3; *LibLeg* 10/97; *WróbŻółtGlab* A2; *RejKup* g2v; *LubPs* gg2; WSzelki Sędzia powinien vmieć práwo á łędzić wedle piłanego práwá/ á niekiedy téz wedle zwyczajú dawnego zá práwo wziętego *GroicPorz* b2, k2v, pv, ł3, *KrowObr* A2v, Bv, B2 [2 r.], 205 [3 r.]; *RejWiz* 159v; *UstPraw* Ev; *BielKron* 201v; *Mącz* 124c; *SarnUzn* B7v; Płakac vmarłych dawny obyczaj *BiałKaz* D2v marg; *ModrzBaz* 5, 130v; *KochFr* 11, 84; *ReszList* 144; *KochPieś* 1; A teraz ten wieczór łławny/ Święćmy iáko zwyczaj dawny *KochSob* 57; *JanNKar* Dv, D2v, F; A tedy kopce ábo znáki grániczné máią bydź czynioné/ wedle dawného obyczajú ziemie. *SarnStat* 472, 26, 32, 133, 394, 542 (18); *GrabPospR* K2v; Rzymłka Monárchia w pímié ł. od wielkiey mocy y trwałości/ byłá żelázu przyrownána/ á przedsię odmiáną obyczajów dawnych/ to żelázo łpádác łie musiało. *PowodPr* 77; *GosłCast* 14.

Szeregi: »dawny a długi« [szyk 2 : 1] (3): *Usucapio*, Długim á dawnym wzywániem łobie przywłázczaam *Mącz* 510d, 197b; *SkarJedn* 150.

»dawny a przeszły« (1): aby włzelki vmiał ninieyłze rzeczy łprawowác, dawne á przeszłe pamiętać *BielŻyw nlb* 15.

»stary, (i, a) dawny« = *antiquus* JanStat [szyk 6 : 5] (11): *LibLeg* 6/158, 11/140; DAwna y łthára przypowyesc myedzy ludźmi o karányu á powłcyágányu dzyatek thá vrołłá/ że nigdy dobrego nye biyá áni go trzebá bić *GliczKsiąż* F6, P4v; *KrowObr* B2; *RejPos* 274v; dawna y łtára ielł Wiárá Grekow/ ktorzych ielłczce y Apołtoł Páweł S. nauczał *SkarJedn* 351; *Calep* 1119b; którzy iádą do Słáfká ábo z Słáfká/ máią łtárémi y dawnémi drógámi iechác ná Kráków/ á tám łkłádowi dołyc czynić. *SarnStat* 960, 11; *SkarKaz* 516a.

Wyrażenia przyimkowe: »od dawna« (3): a panna przenałzwyąthfıza yufz oth dawna była wbofthwye *PatKaz II* 69v; *KlerPow* 4; Zieby fię tám powodzić nie miało od dawna *CiekPotr* 42.

»z dawna« = *antiquitus, vetuste Calep, Cn* (759): Iako my nyekopaly row naymyenyv vyczolkach głąbyey yedno thak yako był z dawna głąboky thako my bog pomozy. *ZapWar 1521 nr 2220*; *OpecŻyw* 156; *PatKaz II* 37v, 50, 57; *GlabGad* A3; Imię maią od łowu albo polowania, które też z dawna zwano *Gothi MiechGlab* 2, 74; *LibLeg* 7/34v, 10/61, 68v; A tak wy fortki zdawná mocnie zámknione otwórzaycie fie *RejPs* 34v, 67v, 98, 134v, 138, 147v (12); *RejRozpr* E4v; Z dawna mi to fercze czuie Ze mi ten łotr nie fołguie *RejJóz* C7, E5v, F6, F7 [2 r.], H2v (8); *RejKup* c5, k3, k4v, m6v, m7v (14); *HistAlHUNG* A2; *KromRozm III* O8v; *Diar* 21, 42, 69; *DiarDop* 118; *BielKom* A3v, E7; *LubPs* E2, Fv, I, M4v, N4 (9); *GroicPorz* a4; Papież zdawná bálwochwálcá/ y ísalony páfterz. *KrowObr* Tt2v, 26v, 32, 33v *marg*, 42; Iedni dobrzy drudzy źli/ zdawnác fie tak dzyelą *RejWiz* 79v, 15v, 53v, 78, 87, 164v (13); *UstPraw* F4; *RejZwierz* 25, 41, 54, 60, 82 (18); *BibRadz I* *2, *2v, *5v, *Ps* 67/34, 118/152 (8); Duchowni zwykłą kontrybucyą iáko z dawná mieli dáwác ná káżdą potrzebę. *BielKron* 405; piśał o tym z dawna Trogus Pompeius wielki Hiřtoryk *BielKron* 427, 56, 215v, 337v, 427, 436v (58); *KochZg* A4v; *OrzQuin X marg*; *SarnUzn* B2; áczkolwiek głupi zwyczaj wředł zdawná/ iz Senřus v lątinów/ Polakom ímyřł tłumáczono *SienLek* T3v; Onoźci iuř ieřt ten iáwny á z dawná figurowány Báránek *RejAp* 52, 7v, 25v, 49, 162, 197 (20); *GórnDworz* Z2, Hh7v; Boć iuř tám wyłozono wřyřtki członki wiáry/ Ták iáko ie zořtáwił z dawná Kořcioł řtáry. *RejPos* 156v, 2v, 158v, 160, 276v, 344v (78); *Grzegřm* A2v, A3v; *HistLan* E3v, F5; A tak fie to koło z dawná ná řwiece ulřháwicznie toczyć muři. *RejZwierz* 68v, 52v, 93, 184v, 199v, 240 (27); *BielSpr* 50v; *WujJud* 227v; *WujJudConf* 32; *BudBib* B2v, *Gen* 48/15, 2.*Esdr* 6/14, *Tob* 4/13; *MycPrz I* A2v, A4v, B2v; *WierKróc* Av [2 r.]; *BudNT przedm* a2, d2v, 2.*Petr* 2/3, Ff8v; *StryjWjaz* A3; *CzechRozm* 14v, 23, 37, 54, 177v (26); Z dawná w Polřczce w Mieleckich domu tak fie miele/ Ze fie o řlawne rzeczy záwřdy kuřzą řmiele. *PaprPan* A4, A4, B, D3v, G2v, K2 (24); *ModrzBaz* 15v; *SkarJedn* 76, 95; *Oczko* A4, 8v, 29v; *StryjKron* 26 [2 r.], 31, 395, 612; *ZapKořcier* 1582/33; *CzechEp* 48, 57, 61 [2 r.], 62 [3 r.], 64 (20); *CzechEpPorz* *4v, **3v; Nie řzukay w tym piřáníu ozdobney wymowy/ Boć prawdę zdawná mowią prořciuchnemi řlowy. *NiemObr ktv*, 65, 66, 114, 125, 136 (10); *Klonřal* A2, C3v; *WisznTr* 3; *ArtKanc* B9v, D17v, L; My Polacy zdawná ieřteřmy walecznemi *GórnRozm* E2v, Ev, G3; *KochWr* 25; *PaprUp* A3, A3v, C, K4v; *ActReg* 30, 147; *Calep* 77a, 1119a; *GostGospPon* 169 [2 r.]; *GrochKal* 13; *Phil* P4; *GórnTroas* 63; *GrabowSet* N2; *OstrEpit* A3; *LatHar* 67, 81 *marg*, 103 *marg*, 123, 124 (30); *KořakCath* A2; *KořakSzczęřl* Av; *RybGęřli* B4v; *WujNT* 7, 11, 124, *Luc* 23/8, 2.*Petr* 2/3, 3/5 (8); WOlnořć od podwóđ z dawná miářtóm/ Krákwřkiému/ Poznáníkiému/ y Lwowřkiému náđaná [aprobujemy] *SarnStat* 961, 65, 643, 1049, 1110, 1228 (39); *SiebRozmyřl* F4v; *KlonKr* C2, Dv; *KmitaSpit* Av, B4; *PowodPr* 4, 44, 68; *SkarKaz* 41a; Wiem ře o to z dawná/ práwie z krwáwymy łzám/ na wřyřtkich Seymiech od nich prořzeni bywamy *Votřzl* B2v, E2; *CzahTr* H2; *GostCast* 68; *PaxLiz* B3, E2; Bo gđzie dębowe drzewo z topolowem Zdawná porořło/ zową to Ořtrowem. *KlonFlis* F2v, Bv, B3, Fv, F2v, G2v.

~ W formułach grzesznościowych (7): *GrzepGeom* B3v; Zycżliwy z dawná łługá/ á práwie domowy w.w. *RejZwierc* 119v, 182v; Panu mnie z dawná wielce łáskáwému. *Strum* A2, B5v; *SarnStat* 1139; W.M. memu Mościwemu Pánu we wźem zdawná powołny. *RybWit* [A2].

Zwroty: »z dawná czekać« (3): *BielKron* 407; kthorzy [ludzie] z dawná á wítáwicznie czekáli wypełnienia thych tho łwiętych obietnic Páná fwoiego. *RejPos* 297v, 272.

»z dawná (o)powiadać (a. opowiedzieć, a. przepowiedzieć itp.), opowiedziany (a. (o)powiedzany)« [szyk zmienny] (55 : 6): *KrowObr* 19v; *OrzRozm* Hv; O nich z dawná powiádáli Kápiłtran y inšzy *BielKron* 424v; *OrzQuin* X4; *RejAp* BB6, 14, 51v, 171; thák iákoć to Bog Ociec twoy niebieski z dawná opowiedzyeć raczył *RejPos* 262v; Abowiem łłuchay co Prorok z dawná o nim y o takim káżdym złołniku á niewierniku Pánłkim powiedáć raczy *RejPos* 290, 2, 3, 11, 12, 26v (48); *GrzegŚm* 65; *CzechRozm* 160v; *CzechEp* 335; *NiemObr* 117; *WerGość* 203; *ArtKanc* C6v.

»z dawná (o)prorokować« (18): *KrowObr* C2; A ták iáko on Dawid z dawná prorokuie/ Iź kto łie boi Bogá/ niebo opánuie. *RejWiz* 137, 129v; thák iáko był Iákub Iudowi łynowi łwemu to z dawná oprorokował *RejPos* 251v, 28v; *RejPosWstaw* 41v; *CzechRozm* 61v, 124, 234; *CzechEp* 5, 18, 217; *NiemObr* 63, 103, 157, 160, 161, 165.

»z dawná prze(j)źrzyć, prze(j)źrzany, przeźrzenie« (15 : 7 : 3): Iáko zdawná pan przeźrzał przypátki ludzkie *RejPs* 226v, 205v; *RejJóz* O7v; *RejWiz* A3; *BielKron* 36, 429v; tedy to nam známionuie opátrność/ wiadomość/ y z dawná przeźrzenie wšzytkich rzeczy Páná náłzego *RejAp* 75v, 52; iź iuź pánná ná to wybraná á z dawná przeźrzaná byłá *RejPos* 303v, 11v, 16, 47v, 53v, 89 (17).

Wyrażenia: »z dawná dawnego« (4): *PatKaz I* 18; aboczyem bylo zdawná dawnego zamknyono myłofyerdzye bołkye *PatKaz II* 50, 31v, 37v.

»z dawná obiecany, obiecać, obietnica« [szyk 50 : 4] (47 : 5 : 2): ábowiem to łą zdawná obietnice twoie vpádłego wlpomáć *RejPs* 100v, 37, 199, 207v; Witay źiemio łwięta nam z dawná od bogow obiecana *BielKron* 318; *RejAp* 51v; Iáko nam vczyńił ten nowo národzony á z dawná obiecany Krol *RejPos* 15v, 9, 110v, 184, 188, 273 (30); *RejZwierc* 128v, 261v; *CzechRozm* 57v, 70, 159, 165, 171 (8); *CzechEp* 301, 332; *NiemObr* 97, 117; *ArtKanc* B2v, B3, N17v; *WujNT* 299.

»z dawná postanowiony, postanowić« = *dudum factus JanStat* [szyk 17 : 1] (13 : 5): *LibLeg* 8/133v; A coł kolwiek wedle myłli łwey zdawná poštánowił ták že wítáwicznie trwá áź do woley twoiey *RejPs* 182, 138v; *RejWiz* 184; *BibRadz Is* 25/1; *BielKron* 196v, 219v; *RejPos* 161, 194v, 270v, 300, 357v; *CzechRozm* 9v; wedle porzádku zdawná poštánowionégo miedzy Krolełtwem Polłkim y Ziemiámi Litewłkiémi bęđzie obran y poštánowion ná Kłięłstwo *SarnStat* 1070, 180, 192, 386, 923.

»z dawná poźądany« [szyk 2 : 1] (3): tedy on był tym to nafienim błogołłáwionym Abráhánowym/ á pogotowiu Mefyáłzem z dawná poźądánym. *CzechRozm* 168; *PaxLiz* D3v, E3.

»z dawná zachowały, zachowany, zachowanie, zachować« = *antiquitus servatus, diutius a. dudum observatus JanStat* [szyk 14 : 2] (8 : 3 : 3 : 2): Ku mnie na me rołkazanie Mam ł nim zdawná zachowanie. *RejKup* h3v; *DiarDop* 117, 118; *BielKron* 77v, 228, 229; Przyiacioł mych nie máłz z dawná záchowáły *HistLan* B, B4v; *WerKaz* 277; *WujNT* 735; łkázuiemy: áby tełtámenty były czynioné/ wedle łtárégo zwyczáiu/ ktory iełt zdawná záchowan o dobrách ruchómym. *SarnStat* 709, 296, 859, 1021, 1054, 1175.

Szeregi: »z dawna i (do) tych (niniejszych) czasow« = *priscis temporibus et hactenus JanStat (3)*: Z Dawną y tych czałow łtarzy walecznicy Woyfko ná czterzy gráni łtánowili *BielSpr* 24v, 6; *SarnStat* 1074.

»z dawna i po dzisiejszy dzień« (1): Było z dawna y ielt po dzifiefyzy dzien w nalzych łtronach mnoŹstwo rzeczy znamienitich *MiechGlab* *2v.

»z dawna i dziś« (2): *RejAp* 121v; Száfráncowie łtáry dom s tego herbu byli/ A z dawná iáko y dziś tą łzkápá toczyli. *RejZwierc* 183.

»świežo albo z dawna« (1): Przełóżyłci y zálecił cnoty rozmáite/ ktoreby łprońnoś grzechow twoich/ świežo álbo zdawná popełnionych/ pokryły *LatHar* 676.

»(báđź, co, tak *itp.*) z dawna, (báđź, i jak *itp.*) teraz« (7): A gdy przyszli [*posłowie*], pan Kanclerz powiedział, iż KJM co z dawna był umyślił, to i teraz uczynić raczył *Diar* 42; *KrowObr* A; *BudBibKaw* A3; A łpráwy łáđów Grodzkich y *Querellę* w Mákowie/ tám gdzie zdawná łáđzone bywały/ y teraz łáđzone byđź máią. *SarnStat* 748, 180, 197, 923. ~

»po dawnemu« (1): A teraz profzę rácz W. M. tę to pracę moię [...] łáfkawie pod obronę łwą przyiąć/ [...] mnie też podawnemu miłóśiwym Pánem być. *BudNT przedm* a6.

Synonimy: 1. *przeszły, stary*; 2. *daleki, długi, nielatosi, przeszły, stary*.

Cf [**DAWNOCHWALNY**], **DAWNOWIECZNY**, **NIEDAWNY**, **STARADAWNY**, **STARODAWNY**, **STARYDAWNY**